

Jasenovac – Vukovar. Vukovar – Jasenovac. Ultimativna definicija srpsko-hrvatskog odnosa. U prostoru, to iznosi manje od 100 km. Geografski sasvim blizu, kao početna i završna tačka pravilno ispunjenog kruga. U vremenu, međutim, Jasenovac – Vukovar iznosi 50 godina. Suviše vremena da bi se prešlo to kratko rastojanje. Automobilom, to se savlada za jedan sat. Peške, recimo, bez žurbe, nogu pred nogu, za 5-6 dana, možda i manje. Ipak, Srbima i Hrvatima do krajnjeg odredišta trebalo je svih 50 godina. Što već samo po sebi dovoljno govori o težini zadate relacije. Jedni naspram drugih, suočeni, Srbi i Hrvati jednostavno nisu izdržali. Na ovom kratkom putu su se izgubili.

Jasan znak osveštenja o istini zatvaranja punog kruga kojim je najzad okončano omeđivanje srpsko-hrvatskog odnosa usledio je posle izjave Dinka Šakića, Zapovjednika Jasenovačkog logora, date u Zagrebu, pred početak njegovog suđenja. Izjavu sam pročitao u novinama i ne pamtim od reči do reči šta je Šakić tom prilikom rekao, ali smisao je, bez ikakve dileme, ovaj: pristao bi on da dođe i u Beograd da bi mu se tamo sudilo. Pod uslovom da Slobodan Milošević pristane da ide u Hag.

Šta ova izjava znači (takva kakva je, data u vreme pre eksplicitne Haške optužnice protiv Miloševića, utemeljene na kasnijem kosovskom, a ne na vukovarskom zločinu)? Šta ova izjava znači sama po sebi, u svom autentičnom kontekstu, dakle: šta je Šakićeva poruka (a nama eventualna pouka)?

Prvo, reč je o priznanju odgovornosti, pristankom da mu Srbi sude za ono što je učinio. Drugo, odricanje od krivice, jer je očit (prema intonaciji izjave) izostanak griže savesti. Treće, poruka je da je to nešto između njega i Miloševića, iako se njih dvojica nikada nisu ni sreli ni videli, otprilike kao između dva mačo mangupa iz kraja čije se bande bore za pre-

vlast i kontrolu nad kriminalom u siromašnom predgrađu. Najzad, ta izjava znači i mnogo više: izjednačavanje smisla i nivoa odgovornosti. Ta izjava nedvosmisleno ukazuje na ekvivalenciju koja, u stvari, eksplicitno i u punom izričaju glasi: Vukovar nije u redu (zato Miloševiću da se sudi), ali ipak ne mora izazvati grižu savesti (zato Milošević ne mora da brine, nije kriv), pošto predstavlja razumljivu i opravdanu reakciju na Jasenovac. Jer, po istom principu, Jasenovac nije bio u redu (zato Šakiću da se sudi u Beogradu), ali ipak se može razumeti a da ne izazove grižu savesti (zato Šakić ne mora da brine, nije kriv), pošto je opravdan ispravnom pretpostavkom o izvesnosti srpskog zločina koji se obistinio u Vukovaru.

Reč je, kao, o samoodbrani, u oba slučaja. Kao uzimanje i naplata nekakvog kredita bez garancije, Bože mi oprosti. Jasenovac je gest samoodbrane na kredit, bez fiksiranog roka naplate koja se uzima kao unapred realizovana Vukovarom. Vukovar, međutim, iz srpske perspektive, nije naplata, obezvređena pedesetogodišnjom progresivnom inflacijom, nego takođe samoodbrana na kredit, po istom proročkom geslu prevencije, gde takođe nema potrebe za fiksiranim rokom naplate koja se uzima kao već realizovana Jasenovcem.

Nazovimo ovu umobolnu ekvivalenciju, ovu moralno perverznu "školu mišljenja", ovaj mentalni mehanizam, neumoljivi kalup ovog tipa svesti: Šakić-Miloševićev sindrom. Kako je ovaj jezivi poremećaj moguć? Kako proizvoljnost i prividnost nekakvog trans-istorijskog "osmišljavanja" i izopačene "ekonomije opstanka" postaje matrica zla?

Pogledajmo opet na čas simptome: Šakić-Miloševićev sindrom čini mogućim i delatnim svet u kom sadašnjost traje 50 godina. Prostorno, to znači da je 100 km puta Jasenovac - Vu-

kovar izjednačeno rastojanju od 5.000 km puta Beograd – Hag. Hipertrofija hronotopske aberacije je groteskna. Osim u slučaju da onaj koji procenjuje nije već deo takvog sveta, bolujući od iste bolesti, kloniran istim kalupom bezumlja. Tada, za takvog, Šakićeva izjava je ponuda koja ima smisla, i u tom "smislu" čak od onih ponuda koje se olako ne odbijaju. U čemu je primamljivost? Pa zar ovih 50 godina trajne sadašnjosti nije pouzudan dokaz stvarnosti čitave jedne večnosti. Ili ovih 100 km koji se mogu tako lako i bezbolno u trenutku rasprostrti na svih 5.000 km, nije li to kao da se dostiže beskraj.

Pride, primamljivost se ogleda u izbegavanju neposrednog ispita iz kompetentnosti i radne sposobnosti, ispita iz slobode, u zaklanjanju pred panikom koju indukuje podsvesno saznanje o vlastitoj bespomoćnosti, lenjosti, gluposti, predaji, idiotskoj prepuštenosti slučaju i okolnostima na koje se, kao, ne može uticati. Možda ne umemo da radimo, ali zato umemo da se bijemo, izgovorio je to u ime plemena i roda Milošević onomad na Gazimestanu, čitajući sa usana miliona istomišljenika, istoumišljenika, istouplašenika pred obećanjem stvarne odgovornosti za sopstveni život, pred baukom koji se rasprostro Istočnom Evropom padom Berlinskog zida. Prava prilika za dokazivanje i potvrdu ličnih i nacionalnih potencijala postaje u optici mase prava neprilika u kojoj će se razotkriti kakvi smo nikakvi i bedni, uskogrudi i zaostali, lenji i nekreativni. Naša istina o nama, suština našeg identiteta – pokazalo se – porazna je, užasna, zato umesto suočavanja biramo bekstvo u privid identiteta koji nam nedostaje, koji priželjkujemo. Dimenzije privida odgovaraju dimenzijama žudnje za trenutnim i potpunim izbavljenjem koja ga indukuje. Te dimenzije su, videli smo, bezgranične, kako fizički u percepciji prostora i vremena, tako i semantički u percepciji istorijskog telosa. Kako u slučaju Srbije početkom devedesetih, tako mutatis mutandis i Hrvatske početkom četrdesetih (samo su povodi za inicijaciju opšte socijalne bolesti drugačiji). A već kad je jednom, brže-bolje, taj fantazam o beskrajnosti sopstvene veličine i značaja usvojen, postaje vrlo upotrebljiv kao izgovor za svaku nesavesnost, neodgovornost, za svaku bezočnu laž i beslovesnost, za svaki inače nedopustiv postupak, za svaki zločin učinjen u njegovu slavu i odbranu.

Kad se sve sabere i oduzme – naročito kad se saberu onolike

patnje i oduzmu onoliki životi – eto nama, kao na dlanu, nepropadljive, besmrtni i beskrajne istine srpsko-hrvatskog rodoskrvnuća. Šakićevom izjavom konačno je izrečeno sve što tu ima da se kaže. Slučaj se stavlja ad acta. Pa da zaključimo, podsećajući na glavno: ako je Jasenovac krajnje opravdanje vukovarskog zločina, onda je – sad je to jasno – i Vukovar oduvek bio krajnje opravdanje jasenovačkog zločina. Obe perverzije jedne jedinstvene istorije odvijaju se simetrično i sinhrono, uzrokujući se u istom odvratnom gestu kojim jedna drugoj nude teleološki privid legitimnosti.

Ovaj perpetuum mobile pseudo racionalnosti a stvarne neljudskosti izaziva gađenje koje prožima od pete do temena, duboku mučninu od koje se nema kud pobeći. Nepodnošljivo je, koža je neprestano naježena, nagon za povraćanjem ne prestaje da podiže utrobu, ali Srbi i Hrvati s tim moraju živeti. **J**asenovac -Vukovar. Ultimativna definicija srpsko-hrvatskog odnosa. Kratki spoj. Dugo varničenje. Mrak. Stid.

★ ★ ★

A sad pogledajmo kako i u kojoj meri "logika" Šakić-Miloševićevog sindroma deluje na primeru Kosova. U ovoj varijanti, Srbima nije teško da preuzmu "hrvatsku" ulogu. Kad je Šakić-Miloševićev sindrom u pitanju, ništa, izgleda, ne pada teško.

U najkraćem: po mentalnom mehanizmu tipičnom za Šakić-Miloševićev sindrom, to što Albanci rade Srbima posle međunarodne okupacije Kosova krajnje je opravdanje srpskog zločina nad kosovskim Albancima pre međunarodne intervencije. Srpski teror nije bio u redu, ali ipak se može razumeti ne izazivajući grižu savesti, pošto je opravdan ispravnom pretpostavkom o izvesnosti albanskog terora koji se obistinio posle dolaska međunarodnih snaga. Tipična šakićevska teleologija legitimacije iz budućnosti, proročka "ekonomija opstanka" u vidu samoodbrane na kredit.

Dodamo li na to i "veličanstvenu" miloševićevsku legitimaciju iz prošlosti – po kojoj se ultimativno opravdanje nedavnog srpskog zločina nad kosovskim albancima poziva na kneza Lazara i cara Murata, na Dušanove Svete Arhandele i Sinan-Pašinu džamiju – jeziva hronotopska hipertrofija Šakić-Miloševićevog sindroma ukazuje se u punom sjaju. Osim onima koji su i sami besmrtno zaraženi istim virusom, koji su i sami

"obdareni" istim talentom svesti bez savesti, spremni da ubijaju iz ubeđenja da obećanje nezaslužene i trenutne "sreće" realizovane u medijumu "beskrajnog" roda koji nadilazi sva razlikovanja između juče i sutra, između ovde i tamo, između krvnika i žrtve, između dobra i zla.

Taj virus opstao je, nažalost, u ovim krajevima još iz predistorijskih vremena, iz doba i iz duha mita, pre Nomosa, kad vreme u odnosu na ljude još nije izdiferenciralo svoje dimenzije. Ne znati za razliku između onog što je bilo i onog što će tek biti vrlo je udobno, oslobađa od bilo kakve odgovornosti, jer je i jedno i drugo uvek odnosno sad, bez posledica i bez razloga, dakle – u ime tog jedinog sad sve je dozvoljeno, ono se čuva bukvalno po svaku cenu. Kad je sad sve i jedina realnost, pretnja gubitka idiotskog raja večne sadašnjosti pretnja je ontološkim zatiranjem. A kako je ta jedina realnost već sama po sebi tako mizerna i ništavna, nije joj potrebna nikakva objektivna spoljna opasnost za legitimaciju osećaja ugroženosti, jer ona samu sebe, kao takva, ugrožava supstancijalno i neposredno. Uzorani svet utemeljen Šakić-Miloševićim sindromom, uprkos gvozdenoj matrici samozadovoljavanja ni sa čim, ipak je dovoljno transparentan da se boji sam sebe. Strah je veliki, a u velikom strahu su velike oči, izbeumljene i zakravljene – oči koje više nisu ljudske. Nasilje se oslobađa svake psihološke i institucionalne kontrole i postaje zakon umesto svih drugih zakona. Tako pripadnici plemena napadaju, prvog ko je drugačiji.

Na Kosovu ovo važi koliko za Srbe toliko i za Albance. Na albanskoj strani imamo na delu isti privid večne teleologije legitimnosti terora, kako iz prošlosti koja je sadašnjost, tako i iz budućnosti koja je sadašnjost. U korist i slavu Šakić-Miloševićevog sindroma, kosovski Albanci sada preuzimaju ulogu "Srba", tj. onu ulogu koju su Srbi 1993. i 1994. imali u odnosu na Hrvate. Kao što tamo za Srbe Vukovar nije bio u redu, ali smo imali Jasenovac da ga ipak opravda, tako ovde za Albance aktuelni teror na preostalim kosovskim Srbima nije u redu, ali imamo prethodni srpski zločin da ga ipak opravdava.

Čime se i Kosovski "slučaj" stavlja ad acta. Sve je jasno, sve se slaže, svako zašto lako je našlo svoje zato... Posmatrano iz vizure Šakić-Milošević sindroma – koja je, naravno, gledište slepe mrlje, kao zagledane u večnost a u stvari obnevidele od straha i mržnje – svaka dilema ili nedoumica, skrivala ona

u sebi ma koliko težak i ozbiljan problem, naroda, države, istine, pravde, života i smrti – dobija brzo i prosto razrešenje.

U stvari prostačko, ali to će ionako retki izrod (od čopora) da primeti.

Evo šta je, po moralnoj perverziji i istorijskom idiotizmu Šakić-Miloševićevog sindroma, glavno za odgovor na neprijatno pitanje Kosova, dramatično aktuelizovano događajima s proleća 1999: odgovornost Srba postoji, ali se može prihvatiti bez grize savesti, jer je opravdana albanskom krivicom. Istovremeno postoji i odgovornost Albanaca, ali se i ona može prihvatiti bez grize savesti, jer je opravdana srpskom krivicom. To bi bila ultimativna definicija srpsko-albanskog odnosa. Ovaj perpetuum mobile pseudo racionalnosti (a stvarne neljudskosti) izaziva gađenje koje prožima od pete do temena, duboku mučninu od koje se nema kud pobeći. Nepodnošljivo je, koža je neprestano naježena, nagon za povraćanjem ne prestaje da podiže utrobu, ali Srbi i Albanci s tim moraju živeti.

Srbi se ubijaju sa Hrvatima i Albancima ne zbog nepomirljivih međusobnih razlika i ugroženosti identiteta, već baš zbog identiteta koji im je zajednički, oličenog u istom predistorijskom obrascu postupanja i kolektivističko-narcoidno-holističkom načinu mišljenja. Srbi se ubijaju sa Hrvatima i Albancima zbog primitivnih, vulgarnih i izopačeno iskonstruisanih "nacionalnih" prioriteta koje međusobno dele sasvim bratski (nije važno, recimo, kako živimo, nego iznad svega u kojoj državi), a koji se delotvorno manifestuju u ekstazi obeznanjenosti, ksenofobije, šovinizma i fašizma.

Mi Srbi ubijamo, druge i sebe, jer smo se uplašili života. Kako je to patetično! Zastrahujuće patetično. Slobo mi te volimo, volim i ja vas. Milošević još uvek vlada jer još uvek isisava poslednje kapi moralne supstance sopstvenog naroda, to je njemu najsladši resurs. Svi drugi potencijali, preduga im je lista, uništeni su kao sredstvo za definitivnu perverziju totalne moralne devastacije. Metod je pakleno jednostavan: egzistencijalna korupcija. Pojedinci postupaju nedostojno vlastite čovečnosti pošto su dozvolili – jedva dočekali – da budu podmićeni, do srži, prividom vlastite moralne nadmoći, personifikovane u tabuu kolektivne žrtve. Sramno opravdanje pred sobom i pred drugima obezbeđuje mentalno-vrednosna matrica Šakić-Miloševićevog sindroma. Ime za one među nama koji se ne mogu opravdati.